לעולם אימא לך חייב ושאני הכא דכמנה לאחר בידך דמי: (א) מת יחזרו נכסים למקומן: [א]בעי רבא שבח ששבחו נכסים מאליהם מהו [א]בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי כי תיבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים כגון [ב]דיקלא ואלים ארעא ואסקא שרטון מאי [ב]תיקו: **מתני'** [ג]מי שמת ונמצאת דייתיקי קשורה על יריכו הרי זו אינה כלום [ד]זיכה בה לאחר בין מן היורשין בין שאינן מן היורשין דבריו קיימין: **גמ'** תנו רבנן איזה היא דייתיקי [ג]כל שכתוב בה דא תהא למיקם ולהיות ואיזה היא מתנה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה אלא מהיום ולאחר מיתה הוא דהויא מתנה מעכשיו לא הויא מתנה אמר אביי הכי קאמר [ה]איזו היא מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב מרע דלא קני אלא לאחר מיתה כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה יתיב רבה בר רב הונא באכסדרא דבי רב ויתיב וקאמר משמיה דר' יוחנן [ו]שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת [ז]אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה אמר להו רבי אלעזר [ה]איזדהרו בה רב שיזבי אמר רבי אלעזר אמרה ואמר להו רבי יוחנן איזדהרו בה אמר רב נחמן בר יצחק כותיה דרב שיזבי מסתברא אי אמרת בשלמא רבי אלעזר אמרה אצטריך רבי יוחנן לאסהודי עליה דר' אלעזר אלא אי אמרת רבי יוחנן אמרה אצטריך רבי אלעזר לאסהודי עליה דר' יוחנן רביה ועוד תא שמע דר' אלעזר אמרה [ו]דשלח רבין משמיה דרבי אבהו הוו יודעים ששלח רבי אלעזר לגולה משום רבינו שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה ור' יוחנן אמר תיבדק מאי תיבדק כי אתא רב דימי אמר [ז]דייתיקי מבטלת דייתיקי שכיב מרע שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת [ח]רואין אם כמיפה את כחו כותבין ואם לאו אין כותבין מתיב ר' אבא בר ממל [ט]בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין הא שכיב מרע כותבין ונותנין הוא מותיב לה והוא מפרק לה [י]במיפה את כחו היכי דמי מיפה את כחו

כדאמר

לעולם חייב. דברי וספק ברי עדיף ושאני הכא דהספק עצמו אינו יודע ואינו יכול לטעון טענת ודאי וספק הוא והלכך אוקי ממונא בחזקת מריה אבל האי טוען בשביל הספק מנה לאחי בידכם הלכך אמרי ליה לאו בעל דברים דידן את: **בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך.** שנתן זה לספק קרקע ריקנית וטרח בה זה הספק לחרוש ולזרוע והרי היא עתה כשחוזרת לו לנותן מלאה פירות לא תיבעי לך דהא ודאי כולהו חולקים בהאי שבח דכי נפלו לו נכסים ממקום אחר דמי דהא לא קרינא ביה יחזרו נכסים למקומן שהרי לא נתן לו פירות אלא קרקע ריקנית: **ואלים.** דלא נשתנה שמו מכבתחלה: **ואסקא שרטון.** מעלמה שלא זיבלה הספק ולא טרח בכך: **מתני' דייתיקי.** שטר צוואת שכיב מרע כדדריש ליה בגמרא דא תהא למיקם ולהיות: **על יריכו.** רבותא נקט דליכא למימר אחר כתב ונתנה לשם כדי לזכות בנכסי המת: **הרי זו אינה כלום.** שאפי' אם החזיק אחר מיתה באותו השטר אותו שנכתבה לו המתנה לא קני דאע"ג דצוואת שכיב מרע קונה לאחר מיתה הני מילי (ב) כדי שלא תטרף דעתו עליו אבל כח השטר לא עדיף כצוואתו שהרי לא גמר להקנותו אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה: **זיכה בה.** השכיב מרע: **לאחר.** מחיים אע"פ שלא נכתב לשם אותו האיש אלא כך אמר לו נכסים הכתובים בשטר זה אני מקנה לך בקבלת השטר שתקבל ממני הרי זה קנה דלא גרע מצוואת פיו ורבותא קתני (ג). לאחר גרסינן בסדר המשנה: **דבריו קיימין.** אע"ג דאין ראוי ליורשו קני לאחר מיתה בלא קנין דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו: **גמ' איזו היא דייתיקי.** איזו היא מתנת שכיב מרע שגובה לאחר מיתה אע"ג דלא כתב בה מהיום: **דא תהא למיקם ולמיהוי.** אחר מיתתי והיינו לשון דייתיקי: **ואיזו היא מתנת בריא שתקנה כל שכתוב בה מהיום כו'.** דמשמע הכי גופה קנוי לך מהיום ופירי לאחר מיתה. אבל אי לא הוה כתב בה מהיום אינו קונה דאין מתנה לאחר מיתה שהרי אין כח לאדם ליתן מקודם לכן דבר שלא יוכל להקנות באותו הזמן שהוא רוצה שתתקיים המתנה ואחר מיתה היאך יכול אדם ליתן אחרי שמת ונקבר: ומתמהינן טעמא דהויא מתנה משום דכתב לאחר מיתה נהדי מהיום אבל אם כתב מהיום גרידא לא הויא מתנתו מתנה והלא קל וחומר הוא דהוי מתנה גמורה מעכשיו שהרי נתן לו גוף ופירות מהיום: **דלא קני.** פירות אלא לאחר מיתה דומיא דמתנת שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר מיתה ומיהו בהכי עדיפא משכיב מרע דמתנת שכיב מרע יכול לחזור בו וליתן לאחר כדלקמן דייתיקי מבטלת דייתיקי אבל מתנת בריא דמהיום ולאחר מיתה אינו יכול למכור עוד הגוף כל ימי חייו אלא פירות: **כתבו ותנו מנה.** מנכסי לפלוני ומת השכיב מרע קודם שכתבו ונתנו לו את השטר למקבל מתנה שוב אין כותבין ונותנין לו את המתנה: **שמא לא גמר כו'.** והאי דנקט כתבו ותנו לאו דוקא דהוא הדין אם אמר תנו וכתבו כדמוכח לקמן דלא חשיב ליה מיפה את כחו לקנות בלא שטר עד דאמר להו תנו אף כתבו כדלקמן [קנו.]: **איזדהרו בה.** שכן הלכה: **אצטריך ר' יוחנן לאסהודי עליה דרבי אלעזר.** תלמידו שאמרה בו: **אצטריך רבי אלעזר.** בתמיה והלא דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעין: **משום רבינו.** רב: **ורבי יוחנן אומר תיבדק.** לאו לאיפלוגי עליה דרבי אלעזר אתא דהא אסהיד רבי יוחנן עליה דרבי אלעזר כדאמרינן לעיל אלא לפרושי אתא שצריך לבדוק היאך צוה האי שכיב מרע לכתוב שטר זה משום דזמנין דכותבין ונותנין אף לאחר מיתה כגון במיפה שכיב מרע כחו של מקבל מתנה כדמפרש ואזיל דאמר תנו אף כתבו וכו': **כי אתא רב דימי אמר.** שני דברים והשניה מפרשת להך בדיקה: **דייתיקי מבטלת דייתיקי.** שכיב מרע שכתב נכסיו לאחד וחזר וכתב לאחר שני קנה ראשון לא קנה שהרי שכיב מרע יכול לחזור במתנתו כדאמרינן בפרק מי שמת [קנב:] וכיון שכתב לשני חזר בו מן הראשון ודוקא בכתיבה בלא זיכוי כדאמרינן לקמן בפרקין דמי שמת [שם] פשיטא כתב לזה וכתב לזה היינו דכי אתא רב דימי אמר דייתיקי מבטלת דייתיקי כתב וזיכה לזה וכתב וזיכה לזה רב אמר ראשון קנה כו' אבל גבי מתנת בריא שאינו יכול לחזור בו ראשון קנה ולא שני: **אם כמיפה את כחו כו'.** אם כדי ליפות כחו של מקבל מתנה צוה השכיב מרע לכתוב לו את השטר להיות לו לעדות על מתנה זו ולא לעכב המתנה נתכוין דלא יקנה אלא בשטר כותבין ונותנין אפי' לאחר מיתה ולקמן מפרש היכי דמי והיינו תיבדק דלעיל: **הא שכיב מרע כותבין ונותנין.** דכי היכי דאמרינן [לקמן קמז:] גבי צוואת שכיב מרע דדבריו ככתובין וכמסורין דמו משום דלא תטרף דעתו עליו ה"נ אמרינן גבי שטר שלו דיש שטר אפילו לאחר מיתה דכנכתב מחיים דמי: **והוא מפרק לה.** להך דוקא במיפה את כחו ומיהו בריא אע"ג שמיפה את כחו כעניין זיכוי שכיב מרע דקאמר תנו אף כתבו אפילו הכי אין כותבין ונותנין לאחר מיתה דבבריא אמרינן משום דדבריו אינן ככתובין הולך לזכות לו בשטר ולא גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה:

כדאמר

כל שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה. פירש בקונטרס דהוי כמתנת בריא שאין יכול לחזור בה וקשה דתנן בפרק קמא דב"מ (דף יח.) מצא דייתיקי מתנות ושוברים הרי זה לא יחזיר שאני אומר כו' ודייק בגמרא הא אמר תנו נותנין ומוקי לה בשכיב מרע דליכא למיחש שמא נתנו לאחר דאפי' נתנו לאחר מצי הדר ביה והשתא הא קתני מתנה דהיינו מהיום ולאחר מיתה דהוי כמתנת שכיב מרע דלא קני עד לאחר מיתה ואי אינו יכול לחזור בו אמאי אם אמר תנו נותנין ומפרש רבינו תם מהיום ולאחר מיתה היינו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר מיתה ומיירי כגון שפירש בפירוש מהיום אם לא יחזור עד לאחר מיתה דמסתמא אם אמר מהיום ולאחר מיתה הוי מהיום קני גופו ולאחר מיתה קני פירות כדמשמע במתני' בסמוך ואע"ג דנקט הכא כלישנא דלקמן מכל מקום לא איירי בחד גוונא וה"נ אשכחנא בפרק כל הגט (גיטין דף כו: ושם ד"ה לכשאכניסנה) אמר ללבלר כתוב (ד) לאשתי לכשאכניסנה אגרשנה אינו גט משום שמא יאמרו גיטה קודם לבנה וביבמות פ' ר"ג (דף נב. ושם ד"ה לכשאכניסנה) כתוב גט לארוסתי לכשאכניסנה אגרשנה הרי זה גט וצ"ל דבגיטין איירי שכתב זמן שעומד בו וביבמות איירי שכתב זמן שלאחר נשואין אע"פ שהלשון שוה מיהו התם י"ל דאינו גט לכתחלה כלומר מדרבנן אבל מדאורייתא הוי גט:

אקנייה

עין משפט
נר מצוה

קלה א ב מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' ח סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סי' רפ סעיף ג וע"ש:
קלו ג ד מיי' פ"ט מהל' זכיה הלכה כד כה טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף כה:
קלז ה מיי' שם פי"ב הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנח סעיף ו:
קלח ו מיי' שם פ"ח הלכה יב סמג שם טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף יח:
קלט ז מיי' שם פ"ט הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סעיף יג:
קמ ח מיי' שם פ"ח הל' יג סמג עשין פב טוש"ע שם סעיף יח:
קמא ט י טוש"ע שם סעיף כג:

רבינו גרשום

אין. חייב לשלם ושאני הכי אמאי לא יהבי ליה בחלקו דדמי האי כמי שאמ' לחבירו מנה לפלוני בידך ואותו אחר פלוני עצמו אין יודע אם מחויב לו אם לאו ואמר הלה איני יודע שאני חייב לו פטור מכל וכל דאף הכי כמו זה אומר על זה אחיכם הוא וזה עצמו אינו יודע אם אחיהם הוא והללו אומרים אין אנו יודעין פטורין מליתן לו כלום: בשבח שהשביחו נכסים הללו. שנטל מחלקו של אח והשביחו מאליהן ומת מהו מי אמרינן דכי היכי דנפלי לו נכסים ממקום אחר דמי וירשו אחיו עמו בשוה או דלמא הואיל דהנהו נכסים הן שנטל מחלק האח שהיה מודה ליה ולא יירשו הני אחריני אלא יחזרו נכסים למקומן ליד זה בלבד שחלק לו: המגיע לכתפים. כגון תבואה לקצור וענבים לבצור: פיס' ונמצאת דייתיקי קשורה על ירכו. להכי קאמ' קשורה שאילו נמצאת על המטה בלבד שמא איכא למימר שמא אחר זרקה על המטה. ונמצא כתוב באותו דייתיקי מתנה מכל נכסיו לאחר מן היורשים הרי זה אינה כלום ואיכא למימר הואיל ולא נתנה מחיים חזר בו: זיכה בו לאחר בין היורשין כו': דייתיקי. שטר צואת שכיב מרע: מתנה של בריא כל שכתוב בה מהיום כו'. הא לאו הכי לא קנה והא כל מתנה איבעי למיתן ליה מעכשיו הרשות בידו: כל שכתוב בו מהיום. יתחיל מתנה זו שיהא ברשותך ומגמר לא תגמר אלא לאחר מיתה: באכסדרה דבי רב. בבית המדרש: ומת. קודם שהספיקו לכתוב: ר' שיזבי אמר ר' אלעזר אמרה. להא מלתא ואמר להו ר' יוחנן הזהרו בה דהכי עיקר דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: היינו דאצטריך ר' יוחנן לאסהודי עליה. לומר הזהרו בה כדי לקיים דברי ר' אלעזר תלמידו: אלא אי אמרת כו' ועוד ת"ש דר' אלעזר אמרה כו': שלח ר' אלעזר לגולה כו' משום רבינו. רב. אלמא דר' אלעזר אמרה: ור' יוחנן אמר תבדק. באיזה ענין אמר אותו שכיב מרע כדמפרש רב דימי: כי אתא רב דימי אמר תרתי דייתיקי מבטלת דייתיקי. שאם כתב לאחר שטר מתנה מכל נכסיו וחזר ונטלן מזה וכתבן לאחר זו

מסורת הש"ס

א) [עי' תוס' לעיל מג: ד"ה שנמו], ב) לעיל קמה., ג) ב"מ יט., ד) לקמן קנב. גיטין ט:, ה) [לעיל סה.], ו) [גיטין ט: לקמן קנו.], ז) לקמן קנב:.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאחר בידך דמי נפלו לו נכסים ממקום אחר ויירשו אחיו עמו כצ"ל רצה שמת: (ב) רשב"ם ד"ה הרי זו אינה וכו' הני מילי צוואת פיו כדי שלא תטרף: (ג) ד"ה לאחר מחיים וכו' לאחר הס"ד ואח"כ מ"ה לאחר גרסי': (ד) תד"ה כל וכו' כתוב גט לאשתי וכו' וביבמות אמרי' האומר כתוב גט לארוסתי:

◆

מוסף רש"י

דיקלא. קטן הניח לגן לגינן. ואלים. שנתעבה אחרי כן, וכן הניח לגן ארעא ואסקא אחרי כן שרטון. חבל ונתייפפה בכך (לעיל קכו.). דא תהא למיקם ולהיות. שטר זה יהיה לקום ולהיות בכל הכתוב בו, דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי (ב"מ יט.). אין כותבין ונותנין. לאחר שמת (לקמן קנב.). שמא לא גמר להקנותו. לו על פי צוואתו בתקנה דתקון רבנן לשכיב מרע, אלא בשטר. לכי מטא שטרא לידיה ליקניתו בשטרא, ואין שטר מקנה לאחר מיתה. דהא פקעה ליה רשותא דנותן (גיטין ט:). דלמען שטר לא אמור רבנן דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו אלא לענין מתנת ממון, דלי אמר תנו נותנין אף לאחר מיתה (לקמן קנב.). דייתיקי. של שני מבטל דייתיקי של ראשון, דשכיב מרע יכול לחזור בו, הלכך אחרון קנה, שהרי חזר בו מראשון. דייתיקי לשון מתנה שכיב מרע, דאמרינן דא תהא למיקם ולמיהוי, דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורין דמו (לקמן קנב:).

◆

רבינו גרשום (המשך)

מתנה שכתב לשני מבטלת מתנה של ראשון ושני קנה ראשון לא קנה: רואין. והיינו דקאמר תבדק: אם במיפה את כחו. כדאמר לקמן דאמר להו תנו אף כתבו ותתמר דהיינו יפוי כח דאמר תנו אף כתבו דבנתינה לחוד סגי וכתיבה לא הוי אלא יפוי כח ולא משמע דבכתיבה לחוד יקנה כותבין: ואם לאו. דלא אמר הכי אין כותבין משום דלא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר לאחר מיתה: בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין ונותנין. דבריא בעי קנין רשטר ואין שטר לאחר מיתה: הא שכיב מרע. שאמר הכי כותבין ונותנין משום דבלאו הכי באמירה בעלמא קונה שכיב מרע: הוא מפרק לה. אם אמר שכיב מרע במיפה את כחו כותבין ונותנין: